

«Det som driver oss er bitterhet og hevnløst»

Hyllemeterne med dokumenter i stua vokser raskt. Vi er hjemme hos Amelia og Einar Riis. Til tross for et utall rettssaker gjennom 30 år, til tross for at de har fått sine liv og sin økonomi ødelagt, til tross for at han er blitt 80 og hun 72 - lar oppreisningen vente på seg. Møt ekteparet som vil kjempe til de dør.

Av GUNNAR HAGEN
Mandag 14. oktober 2002 8:42,
oppdatert 8:59

- Det som driver oss er bitterhet og hevnløst. Og en visjon om at rettferdigheten skal skje fyllest. At våre motparter skal ansvarliggjøres. Og dessuten av et ønske om at vi skal etterlate oss noe til våre barn. Oss er det ikke farlig med. Våre liv er ødelagt uansett, sier Amelia og Einar Riis.

Før - og nå

Ekteparet tar imot Dagbladet i en liten treroms blokkleilighet i Michelets vei ved Fornebu utenfor Oslo. Før bodde de i en villa like ved. Men som alt annet måtte også praktieendommen ofres i kampen for rettferdighet.

Det var annerledes før. For 30 år siden var Einar Riis en krigshelt som hadde slått seg opp på flymekling, med verdensomspennende virksomhet og hovedkontor i Romas mest sentrale strøk.

Amelia Riis var rederdatter og en av tre arvinger til familiens halvdel av Olsen & Ugelstad, Norges på den tid fjerde største tankrederi.

Nå er det ingenting igjen. Ingenting. Leiligheten er pantsatt fra ytterdør til balkong.

Fiendene

Marerittet startet tidlig på 70-tallet.

Det vil si, Amelia Riis hevder at det startet lenge før, med ufred i familien og en storebror som overprøvde farens vilje og manipulerte moren.

- Egentlig har vi hatt 40 år med rettstvister. Min bror sto bak de første. Jeg har ikke snakket med min bror siden arvestriden på begynnelsen av 70-tallet. Den siste hyggelige samtalen oss imellom må ha vært på begynnelsen av 50-tallet. Jeg ser ham i retten. Det er mer enn nok, mener Amelia.

Brorens navn er Kristoffer Olsen jr. Han er hovedfiende nr. 1.

Andre fiender heter DnC, Mantrust, Nordic Bank og diverse organer innen den norske stat.

Og i bakgrunnen svever spøkelset av Hilmar Reksten. Hans den gang gigantiske, så avkledd og nå fallerte rederimperium danner bakteppe for Amelia og Einar Riis' historie.

Brødrene Riis - søstrene Olsen

Og som om ikke familietragedien var fullendt med Amelias totale brudd med storebror Kristoffer og dermed også med storesøster Monika:

Einar Riis' eldre bror er gift med nettopp Monika. Amelia og Einar møtte hverandre i sine søskens bryllup. Selv giftet de seg i 1956.

ØDELAGT LIV: - Uretten har ødelagt oss, sier Amalie og Einar Riis.

KJEMPER TIL DET SISTE: Veggen bak ekteparet Amalie og Einar Riis i blokkleiligheten vitner om et helt livs kamp for oppreisning.
Foto: ALEKSANDER NORDAHL

- Heller ikke jeg har snakket med min bror siden tidlig på 70-tallet. Han og Monika slo seg på lag med Kristoffer Olsen jr. For meg er min bror død, sier Einar Riis i dag.

Fars død, mors død

Redergründeren, Kristoffer Olsen senior, opplevde verken brylluper eller strid. Han døde i 1948.

Etter den tid ble hans kone, Dagny Marie Olsen, sittende i uskiftet bo.

I et testament fra før farens død, ble det avgjort at rederarven skulle deles likt mellom de tre barna ved morens død. Men da Dagny Marie Olsen døde, i 1970, oppdaget Amelia at storebror hadde fått moren til å skrive under på en - for ham - ytterst fordelaktig aksjeoverdragelse i familiens nøkkelselskap.

Hun mente dessuten å kunne bevise at han hadde snytt henne for aksjeutbytte fra et annet selskap i årevis.

I 1973 kom den bitre arvestriden opp for Oslo skifterett.

Snøballen var begynt å rulle. Den ruller fortsatt.

Påskeavtalen

Det var gode tider for norske tankredere på begynnelsen av 70-tallet.

Men så bitter og så uforsonlig var familiestriden, at Amelia ikke orket å ha noe med Kristoffer junior å gjøre. Hun krevde sin del av arven utløst.

I april 1974 ble partene enige. Amelia kaller det «Påskeavtalen». Den gikk ut på at hun skulle få overta tørrlasteskipet «Sognefjell» gjeldfritt i bytte mot sine aksjer i fire familieselskaper.

- Jeg har skjøte på at jeg eide «Sognefjell», sier Amelia Riis i dag.

Men det skjedde mer på kort tid i disse vårdagene i 1974:

Man så gryende tegn til krise i oljemarkedet. Amelia Riis ønsket å slå til på et godt tilbud fra et indisk rederi på «Sognefjell». Prisen ble avtalt til 66 millioner 1974-kroner, (300 millioner i dag).

Men avtalen sto og falt på eksportlisens, og det drøydte med lisensen. Myndighetene hadde reagert på at skipet sto oppført med en skalaverdi på ca. 22 millioner kroner, i stedet for reell markedsverdi (som lå tre ganger høyere, jfr tilbudet fra India).

Skalaverditaksning var et punkt i «Påskeavtalen» som Kristoffer Olsen jr. hadde insistert på, for å unngå å bli avkrevd for skattepliktig gevinst ved overtakelsen av Amelias aksjer.

I august forelå eksportlisensen. Da var oljekrisa på vei, tidene dårlige for norsk shipping, markedsverdien på «Sognefjell» sunket og tilbudet fra India trukket.

Rekstens fall

I mars 1975 barket søsknene Amelia og Kristoffer jr. sammen i voldgiftsretten. På grunn av fadesen med eksportlisensen hadde Amelia nå primært krevd et stort kontantbeløp i stedet for «Sognefjell», subsidiært å få et passende erstatningsbeløp i tillegg til skipet.

Samtidig nærmet en av verdens mektigste tankredere seg undergangen:

Hilmar Reksten.

Rekstens vakkende imperium skulle få nådeløse konsekvenser for Amelia Riis.

Megarederen fra Bergen var inne i en treårskontrakt med Olsen & Ugelstad. Han leide supertankeren «Falkefjell», og det gjenste 11 millioner dollar på betalingen.

I voldgiftssaken om «Sognefjell», mellom bror og søster, ble hovedforhandlingene avsluttet 18. mars. Saken ble

tatt opp til doms 2. mai. I mellomtida skjedde dette:

10. april meddelte Reksten til Olsen & Ugelstad at han ikke hadde penger til leien av «Falkefjell». 24. april bekreftet han dette.

Beskjeden utløste krisemøter mellom rederiet Olsen & Ugelstad og dets kreditorer - DnC (nåværende DnB) og Mantrust (nåværende J.P. Morgan). Rederiets smått kritiske situasjon var på dramatisk vis blitt verre av Rekstens hyrestopp.

Man gjennomgikk mange muligheter, blant annet å slå Reksten konkurs. En slik konkurs ville få store konsekvenser for norsk shippingindustri, og i sin tur norske verft som Aker og Kværner.

- Vi mener å kunne bevise at norske myndigheter i det skjulte la press for å få den løsningen som i praksis felte oss. Reksten kunne ikke ofres. Da tok de heller oss, sier Amelia og Einar Riis i dag.

Tok «Sognefjell»

25. april 1975 la Olsen & Ugelstads kreditorer, Mantrust og DnC, fram muligheten for en ny løsning:

Pant i «Sognefjell», skipet som ifølge Påskeavtalen tilhørte Amelia Riis. Men det måtte skje fort, og i all stillhet, før voldgiftsdommen forelå.

- Skipet var mitt. Men de tok det fra meg, sier Amelia Riis.

Et pant på «Sognefjell» utferdiget som sikkerhet mot bortfallet av leien fra Reksten, ble nå utstedt.

Seinere framkom det at kreditorenes egen representant, Erling Naper, i et notat fra krisemøtene skrev:

«...Det er vel ikke tvilsomt at rederiet ved denne pantsettelse foretar mulig rettsstridig handling mot fru Riis.»

I en seinere rettssak uttalte daværende DnC-sjef Johan Melander:

- Vi måtte legge labben på *noe* !

Katastrofen

Da voldgiftsdommen kom 2. mai 1975, ble Amelia tilkjent både «Sognefjell» og erstatning. Men erstatningen var beregnet til 12- 14 millioner kroner - lavere enn Amelia hadde krevd og høyere enn Kristoffer jr. hadde tilbudt. Dermed var retten forpliktet til å falle ned på begge parters siste subsidiære påstand: At Påskeavtalen skulle oppheves.

Katastrofen var et faktum.

Ett år etter var egenkapitalen i Olsen & Ugelstad borte. Etter to nye år akkordforhandlet kreditorene seg fram til en delvis dekning. Til aksjonærene ble det ingenting.

Ikke et rødt øre.

- Staten har råd

Siden den gang har Amelia og Einar Riis utkjempet mange slag og utvist en nesten overmenneskelig standhaftighet.

Alt de har kunnet grave fram av informasjon er nøye gjennomgått, katalogisert og arkivert. Ingen har noen gang påstått at ekteparet har brukt ufine midler, holdt tilbake opplysninger eller gitt feilaktig informasjon. Likevel: De vinner bare ikke fram.

I 1980 ble Amelia Riis tilbudt 10 millioner kroner fra brorens selskap Falkefjell. Ekteparet avslo. Einar Riis forklarer hvorfor:

- Vi ville ikke ha et minimumsbeløp. Vi vil ha tilbake det vi tapte - med renter og renters rente.

I 1990 satte høyesterettsadvokat Annæus Schjødt ord på fortvilelsen, i et brev til regjeringsadvokaten. Her heter det:

«Slik jeg ser det er Amelia Riis' skjebne dypt tragisk. Det ser for meg ut til at hun har lidt den ulykke å komme inn mellom en rekke sterke parter - store rederier, banker, myndigheter og enkeltpersoner - som til slutt har greid dels å knuse henne, dels å hindre at hun oppnår noe som helst.»

Til siste krone

- Uretten har ødelagt oss. Flymeklerfirmaet vårt i Roma hadde på det meste 50 medarbeidere. Vi opererte i alle verdenshjørner. Men på 70-tallet måtte vi hele tida hjem for å kjempe. Sakte, men sikkert smuldret tilværelsen i Roma opp. Til slutt måtte vi avvikle, pakke sammen og reise hjem, forteller ekteparet.

Da hadde de kjempet til siste krone. De hadde solgt maleriene, golvteppene, møbler og tallerkener og sågar TV-apparatet.

Sønnen Kenneth (43) bor fortsatt i Italia. Han er på besøk i Oslo og til stede mens Dagbladet møter foreldrene. Slik beskriver han sin egen barndom, oppvekst og unge voksenliv:

- Begge mine foreldre har - enten mentalt eller fysisk - oppholdt seg i rettssaler så lenge jeg kan huske. Det gikk aldri en dag uten diskusjoner om *saken*. Jeg og søsteren min ble fratatt våre foreldre. Jeg føler ergrelse over at en oppvekst er gått tapt.

Disse er saksøkt

I fjor tilkjente Oslo byrett ekteparet 10 millioner kroner (med renter nesten 50 millioner) fra staten for kritikkverdig behandling av dødsboet etter Amelias mor i 1973. Dommen er anket av begge parter. Den kommer opp i lagmannsretten neste år.

For tida kjemper Amelia Riis og storebror Kristoffer Olsen jr. mot hverandre daglig. I retten:

Lagmannsretten behandler Amelias erstatningssøksmål mot brorens selskap «Falkefjell». Saken er ventet å ta mange uker. Kravet er på inntil 14 millioner amerikanske dollar, pluss renter og renters rente fra 1974. Til sammen et milliardbeløp i dagens kroneverdi.

I det innfløkte sakskomplekset er to andre aktører også saksøkt for inntil 14 millioner dollar:

DnC, og staten ved Finansdepartementet. Disse sakene kommer opp seinere. I tillegg venter ekteparet på om Menneskerettighetsdomstolen i Strasbourg antar saken.

- Årlig kommer det åtte- ti rettslige kjennelser eller dommer i sakskomplekset. Slik har det vært i alle år, anslår Einar Riis.

Artikkelen kan også leses på nett: <http://www.dagbladet.no/nyheter/2002/10/14/351202.html>
Dagbladet © 2004